

Státní okresní archiv Sokolov se sídlem v Jindřichovicích

Archiv obce Alberov

1907 – 1945

Inventář

EL NAD č.: 1

AP č.: 111

Mgr. Pavel Dohnal

Jindřichovice 2012

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archivního fondu	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	5
III. Archivní charakteristika archivního fondu	6
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	7
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a zpracování archivní pomůcky	7
Seznam použitých pramenů a literatury	8

Přílohy:

Příloha č. 1: Seznam použitých zkratk	10
Příloha č. 2: Vývoj počtu obyvatel a domů	11
Příloha č. 3: Seznam starostů obce	11

Inventární seznam	12
--------------------------	-----------

Úvod

I. Vývoj původce archivního fondu

Alberov je poprvé připomínán v roce 1351 coby dar klášteru ve Waldsassenu¹, latinský text hovoří doslova o „curiam quondam Albernhofen“ – tedy dvoru Albera či Albrechta (Alberta). Vlastnictví většiny Alberova získalo koncem 16. století město Loket, které ale bylo po roce 1620 postiženo konfiskací. Po dalších majetkových změnách zakoupil Alberov v roce 1644 rod Nosticů, k jehož lipnickému panství příslušela obec do opětovného prodeje městu Loket v roce 1719, které si jej podrželo až do zrušení poddanských vztahů². Od roku 1862 tvořil Alberov osadu obce Lipnice³. Teprve v roce 1905 (1906, počítáme-li volbu obecních orgánů) došlo k ustavení samostatné obce, která působila až do roku 1945. V červenci 1945 správu obce převzal správní komisař Otakar Frýdl. V letech 1868-1913 náležel Alberov do politického okresu Sokolov (Falknov, Falkenau), 1913-1948 do politického okresu Loket a v letech 1850-1949 do soudního okresu Loket. Původcem archivního fondu je Obecní úřad Alberov.

Kronika obce zmiňuje bez bližší datace historické názvy obce v podobě Albrechtshof, Alberndorf a rovněž Albernhof. Po osamostatnění obce v roce 1906 byl používán název Albernhof (Gemeindeamt Albernhof), české pojmenování Alberov (Obecní úřad Alberov) získala obec v roce 1923, v žádných materiálech se však neobjevuje. V nářečí místních Němců (egerlandštině) se vyskytoval tvar Olwenhuaf.

První zákonnou úpravu obecních záležitostí představovalo Stadionovo prozatímní obecní zřízení z března 1849. Již zde došlo k základnímu rozčlenění obecní působnosti, které v této podobě převzaly i pozdější právní úpravy. Vlastní záležitosti obce spadaly do působnosti přirozené (později samostatné, to jest správa obecního jmění a obecních záležitostí, dohled na bezpečnost majetku, péče o chudé a dobročinné ústavy, účast na správě místních škol, výkon policie atd.), povinnosti delegované státem pak do působnosti přenesené (věci soudní,

¹ Rok 1351 je uveden v kronice obce, část literatury uvádí rok 1251.

PROKOP, Vladimír st. *I tudy kráčely dějiny*. Sokolov: Sokolovská uhelná, a.s., 2001, s. 45.

BERANOVÁ VAICOVÁ, Romana. *Zaniklé obce na Sokolovsku*. Sokolov : Krajské muzeum Sokolov, 2005, s. 125.

² Vladimír Prokop uvádí ještě krátkou periodu držby Alberova v rukou Nosticů v průběhu 18. století.

PROKOP, V., c. d., s. 51.

³ Alberov se osadou obce Lipnice stal podle kroniky obce v roce 1862 (žádné další podrobnosti k tomuto období však zapsány nejsou), část literatury uvádí již rok 1850.

PROKOP, V., c. d., s. 54.

VLASÁK, Vladimír – VLASÁKOVÁ, Eva – DVOŘÁK, Stanislav. *Přehled vývoje správního rozdělení okresu Sokolov*. Sokolov : Okresní národní výbor v Sokolově, 1978, s. 26.

politické, vojenské, berní a důchodkové). Obnovení absolutistické formy vlády v 50. letech 19. století zasáhlo i obecní samosprávu. Namísto nových voleb po uplynutí tříletého funkčního období zůstaly obecní orgány nadále ve svém úřadě a odstraněna byla rovněž veřejnost většiny jednání. Nové obecní zřízení reflektující tyto změny vyšlo až v roce 1859, ale vzhledem ke změněné společenské situaci v souvislosti s pádem neoabsolutismu z něj v život vstoupilo prakticky jen ustanovení o domovském právu.

V návaznosti na vydání Říjnového diplomu byly postupně odstraňovány zásahy do obecní samosprávy. V roce 1861 došlo k vypsání voleb do obecních orgánů a obnovena byla i veřejnost jednání. Na rámcový říšský obecní zákoník z března 1862 (č. 18/1862 RGBL.) navázaly příslušné zemské zákony (pro Čechy č. 7/1864 z. z. z 16. 4. 1864). Mezi občany obce (údové, Gemeindemitglieder) náleželi jednak obecní příslušníci, kteří měli v obci domovské právo, jednak obecní společníci (Gemeindegensossen) spojení s obcí držbou nemovitosti či platbou daní. Ostatní osoby nazývané přespólní (Auswärtige) se nemohly účastnit obecního života (volit obecní orgány atd.). Obecní orgány tvořily každé tři roky volený obecní výbor (někdy nazývaný i obecní zastupitelstvo) o 8 až 36 členech a obecní představenstvo složené z obecního starosty a alespoň dvou obecních radních. Podle kroniky obce se dosud samostatná obec Alberov stala v návaznosti na zákon č. 18/1862 RGBL. osadou obce Lipnice. Po osamostatnění v roce 1906 došlo k volbě osmičlenného obecního výboru.

Po první světové válce a vzniku Československé republiky došlo k reformě obecní samosprávy v podobě zákonů č. 75/1919 Sb. z. a n. (nový volební řád v obcích) a č. 76/1919 Sb. z. a n. (novela k obecním zřízením). Volební právo bylo přiznáno všem osobám starším 21 let majícím alespoň tři měsíce trvalé bydliště v obci. Obecní výbor nahradilo obecní zastupitelstvo (v Alberově 9 členů, od 1923 12 členů), které volilo obecní radu tvořenou starostou, jeho náměstkem či náměstkou a členy rady. Na rozdíl od někdejšího obecního představenstva měla rada právo usnášet se o věcech nevyhrazených zastupitelstvu či starostovi, stala se tak nejdůležitějším orgánem obce⁴. Volební období nyní trvalo čtyři roky, od roku 1933 šest let. Zákon č. 122/1933 Sb. z. a n. o změnách řádu voleb v obcích dále stanovil nutnost potvrzení volby starosty státními úřady.

Po začlenění někdejšího československého pohraničí do Německé říše byly okresy nařízením říšského komisaře přejmenovány na venkovské okresy (Landkreise) a z okresních hejtmanů se stali landráti, kteří podle zákona o sudetské župě z 14. dubna 1939 vykonávali

⁴ O složení rady podává kronika obce jen údaje o ustavení nových obecních orgánů po obecních volbách v roce 1931. Vedle starosty a jeho náměstka byli zvoleni ještě dva radní.

vedle státní správy i úkoly samosprávy. V čele měst a venkovských obcí stáli jmenovaní starostové, jimž měli napomáhat tzv. přidělcenci (Beigeordnete). Obecní radové nevydávali žádná společná rozhodnutí, ale působili jako individuální poradci starosty. Vedle obecních radů existovali i tzv. poradci pomáhající starostovi či přidělcencům v určitých otázkách. Porady obecních radů a poradců svolával starosta. Rozhodující roli na poli místní samosprávy převzal zmocněnec NSDAP (zpravidla okresní vedoucí), který mohl navrhnout starosty a určovat obecní radní. Samospráva tak byla fakticky likvidována.⁵

Na základě vládního nařízení č. 4/1945 Sb. z. a n. ze dne 5. května 1945 nastoupily na místo obecních úřadů národní výbory, v oblastech s většinou „státně nespolehlivého obyvatelstva“ pak byly ustaveny místní správní komise.

Obec Alberov postrádala významnější stavby a instituce: v roce 1930 děti docházely do školy v Jehličné, příslušná pošta se nacházela v Lomnici, křtiny a svatby se konaly v Sokolově (Falknově) a rovněž pohřby se odehrávaly mimo obec – na hřbitově v Jehličné (do 1895 v Královském Poříčí). K roku 1930 v obci stálo 43 domů a žilo 230 obyvatel. Spolkový život v Alberově rovněž neoplýval výjimečnou rozmanitostí. V obci měly působit zemědělské a lesnické kasino, svaz Němců v Čechách či místní skupina odborové organizace Union der Bergarbeiter, později zahájili činnost dobrovolní hasiči a další spolky. Památník dvěma padlým z první světové války stál v Alberově od 5. července 1925.

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Materiály fondu Archiv obce Alberov byly pravděpodobně nejdříve uloženy v prostorách Obecního úřadu Alberov, později Místního národního výboru Alberov. Správu Alberova převzal v roce 1950 Místní národní výbor Jehličná (Alberov se k 1. lednu 1953 stal osadou obce Jehličná), který je předal archivu.

Ze spisů ve fondu AO Alberov nebylo možno odvodit spisový plán. Na spisech nejsou uvedeny žádné signatury, nejsou opatřeny ani prezenčním razítkem.

MNV Jehličná předal SOkA Sokolov 28. dubna 1955 (přír. č. 92) dokumenty obce Alberov jako součást Archivu obce Jehličná. Přír. č. 92 z roku 1955 je jako vnější změna zaregistrováno v evidenčním listu NAD jak u fondu AO Jehličná, tak u fondu AO Alberov.

⁵ Z říšskoněmeckých právních norem vztahujících se k správním změnám lze uvést:

Zákon o členění sudetoněmeckého území ze dne 25. března 1939 a zákon o výstavbě správy v říšské župě Sudety ze dne 14. dubna 1939. *Reichsgesetzblatt*. I./1939, částka 70, s. 745 a částka 74, s. 780.

K přijetí německého obecního řádu:

Verordnungsblatt für den Reichsgau Sudetenland. 1938, částka 18, s. 180.

Zápis sepsaný 14. dubna 1955 u Místního národního výboru v Jehličné o provedené skartaci spisovny MNV Jehličná a Alberov hovoří o nalezení spisů bývalé obce Alberov, okresní archivář J. Zimmermann převzal celkem 3 knihy a menší balík spisů z doby před rokem 1945. Lze proto předpokládat, že právě tehdy došlo k (v záznamech neuvedenému) oddělení materiálů AO Alberov (1 karton a 2 knihy) od dokumentů AO Jehličná. Kronika obce (inv. č. 3) byla do archivu převzata 20. dubna 1964 od Václava Němce ze Sokolova (přír. č. 381).

Vzhledem k torzovitosti archivního fondu je pravděpodobné, že došlo ke ztrátám nebo zničení dokumentů ještě před jejich předáním do archivu.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Časový rozsah fondu je vymezen lety 1907-1945. Zachovalost fondu z hlediska časového, organizačního i obsahového je torzovitá. Spisový materiál pochází výhradně z let 1940-1945.

Vzhledem k torzovitosti byl archivní fond uspořádán podle Metodického návodu na pořádání a inventarizaci fondů Archiv obce, který vydala Archivní správa Ministerstva vnitra v Praze dne 31. ledna 2000 (čj. AS/1-284/00), zařazení kroniky obce (inv. č. 3) vycházelo z doporučení komise pro metodiku zpracování archiválií na základě analýzy konceptů a posudků AP k datu 9. 6. 2011. Záznamy v inventárním seznamu zahrnují v závorce většinou také původní německý název (případně klíčová slova). Od tvorby rejstříku bylo upuštěno.

V průběhu inventárního zpracování fondu nebyl vyskartován žádný materiál, nedošlo rovněž k žádným restaurátorským či konzervačním zásahům. Původní počet 4 evidenčních jednotek (3 knihy, 1 karton) se vzhledem k nalezení dříve nezařazeného plánu ve sbírce map (M 1, inv. č. 8) zvýšil na 5 (3 knihy, 1 karton, 1 plán). Rozsah fondu v bm – před inventarizací 0,23 bm (0,10 bm úřední knihy; 0,13 bm kartony) – se kvůli přemanimulování spisů do nového kartonu a zařazení plánu inv. č. 8 (0,01 bm) změnil na 0,22 bm (0,10 bm úřední knihy; 0,11 bm kartony, 0,01 bm mapy a plány).

Knihy inv. č. 2 (K 2) zahrnuje vedle agendy evidence čeledních knížek z let 1907-1930 také evidenci vydaných lístků na boty z let 1944-1945, kronika obce (inv. č. 3, K 3) obsahuje dvouřádkový zápis okresního archiváře Františka Macha z 23. března 1969, při stanovení časového rozsahu nebyl brán v potaz.

Kronika obce (inv. č. 3, K 3) náleží podle Přílohy č. 3 k zákonu č. 499/2004 Sb. do kategorie I ostatní archiválie jsou zařazeny do II. kategorie. Po jazykové stránce je fond

německý. Fyzický stav archiválií lze označit za uspokojivý, kniha inv. č. 2 (K 2) má poškozenou vazbu, restaurátorský zásah není vyžadován.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Nevelký rozsah a torzovitost archivního fondu nabízí jen omezené možnosti badatelského využití. V tomto ohledu lze vyzdvihnout zejména kroniku obce z let 1927-1938 (inv. č. 3, K 3) přinášející základní pohled do dění v obci (kronika existuje rovněž v digitální formě), pro účely genealogické pak disponuje nespornou hodnotou rovněž obecní matrika (inv. č. 1, K 1). Ze spisového materiálu poskytuje nejúplnější obraz agenda přidělového hospodářství (inv. č. 6), k níž je přiložen jako dobová ukázka potravinový lístek.

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a zpracování archivní pomůcky

Archivní fond Archiv obce Alberov uspořádal, zinventarizoval a úvod k inventáři napsal v srpnu 2011 ve Státním okresním archivu Sokolov se sídlem v Jindřichovicích Mgr. Pavel Dohnal.

V Jindřichovicích dne 11. 6. 2012

Mgr. Pavel Dohnal

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

Retrospektivní lexikon obcí Československé socialistické republiky 1850-1970. Praha : Federální statistický úřad, 1978.

Gesetz- und Verordnungs-Blatt für das Königreich Böhmen. 1864.

Reichsgesetzblatt. 1939.

Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Österreich. 1862.

Sbírka zákonů a nařízení státu Československého. 1919, 1933.

Verordnungsblatt für den Reichsgau Sudetenland. 1938.

Literatura

BERANOVÁ VAICOVÁ, Romana. *Zaniklé obce na Sokolovsku.* Sokolov : Krajské muzeum Sokolov, 2005.

BRTEK, Josef – DVOŘÁK, Stanislav – VLASÁK, Vladimír – VLASÁKOVÁ, Eva. *Archivní fondy místních národních výborů a místních správních komisí okresu Sokolov zrušených do roku 1960 (1924) 1945-1960 : skupinový inventář.* Jindřichovice, 1986.

BRTEK Josef, DVOŘÁK Stanislav. *Místní národní výbor Jehličná (1913) 1945-1976 : inventář.* Jindřichovice, 1986.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost.* Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2005.

KOTYŠKA, Václav. *Úplný místopisný slovník království Českého.* Praha : Bursík & Kohout, 1895.

MACKOVÁ, Marie. K úřadování a spisovněm obcí a měst, které od 1. října 1938 náležely pod říšskoněmeckou správu. *Archivní časopis*, 1999, roč. 49, č. 4, s. 235-240.

MARTÍNEK, Zdeněk. Archiv obce : příspěvek k vymezení a charakteristice archivního fondu. *Archivní časopis*, 1999, roč. 49, zvláštní příloha.

Metodické návody a instrukce pro zpracování archivního materiálu. *Sborník archivních prací*, 1960, ročník X, zvláštní příloha č. 2, Zásady pro pořádání archivů měst a obcí, s. 215-309.

PROKOP, Vladimír st. *I tudy kráčely dějiny.* Sokolov: Sokolovská uhelná, a.s., 2001.

SOMMER, Johann Gottfried. *Das Königreich Böhmen, díl 15. (Elbogner Kreis).* Praha, 1847.

VLASÁK, Vladimír – VLASÁKOVÁ, Eva – DVOŘÁK, Stanislav. *Přehled vývoje správního rozdělení okresu Sokolov*. Sokolov : Okresní národní výbor v Sokolově, 1978.

ZIMMERMANN, Volker. *Sudetští Němci v nacistickém státě : politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938 - 1945)*. 1. vyd. Praha : Prostor – Argo, 2001.

Přílohy

Příloha č. 1: Seznam použitých zkratk

AO	archiv obce
AP	archivní pomůcka
atd.	a tak dále
c. d.	citované dílo
č.	číslo
čj.	číslo jednací
EL NAD	evidenční list národního archivního dědictví
MNV	místní národní výbor
NSDAP	Nationalsozialistische deutsche Arbeiterpartei
přír. č.	přírůstkové číslo
RAD	Reichsarbeitsdienst
RGBl.	Zákoník říšský
s.	strana
Sb. z. a n.	Sbírka zákonů a nařízení státu československého
SOka Sokolov	Státní okresní archiv Sokolov se sídlem v Jindřichovicích
tzv.	tak zvaný
z. z.	Zákoník zemský království Českého

Příloha č. 2: Vývoj počtu obyvatel a domů

	domů	obyvatel
1869	22	131
1900	30	195
1930	43	230
1970	13	45

Příloha č. 3: Seznam starostů

Anton Ebert	1906-1909
Ferdinand Pecher	1909-1912
Anton Eckl	1912-1919
Johann Ninnich	1919-1921
Albert Gössl	1921-1931
Heinrich Eckl	1931-1938
Karl Pecher	1938 ⁶

⁶ Seznam starostů byl sestaven podle kroniky obce, jejíž zápisy končí rokem 1938.

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jedn.
I. Knihy			
A. Knihy všeobecné správy obce			
1	Obecní matrika – evidence obyvatel podle domů (Gemeinde Matrik)	1930-1945	K 1
B. Evidenční knihy agendy bezpečnosti a veřejného pořádku			
2	Evidence čeledních knížek (Ausstellung von Dienstbotenbücher) 1907-1930	1907-1945	K 2
	Evidence vydaných lístků na boty (Verzeichnis über ausgegebene Bezugsscheine von Schuhe) 1944-1945		
C. Ostatní knihy			
3	Kronika obce (Gedenkbuch)	1927-1938	K 3
II. Spisový materiál			
A. Spisy			
1. Péče o bezpečnost a veřejný pořádek			
1.1 Bezpečnost osob a majetku			
4	Hlášení o úmrtí (Mitteilung über Sterbefall)	1942	N 1
5	Ohlášení pobytu	1940-1943	N 1
1.2 Trhy a zásobování			
6	Agenda přidělového hospodářství	1943-1945	N 1

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jedn.
	1.3 Čelední a pracovní záležitosti		
7	Hlášení o osobě podléhající Říšské pracovní službě (Verzug von RAD-Pflichtigen)	1942	N 1
III. Ostatní materiál			
	A. Plány		
8	Plán stavby hospodářské budovy se stájí (Plan zur Erbauung einer Schupfe mit Stall auf Erde. 46/4 beim Hause Albernhof Nr. 33. Besitzer Herr Anton Fischer); autor neveden; Loket; 1 : 100, situace 1 : 720; rukopis, papír; 41 x 32 cm	1942	M 1

Název archivní pomůcky:	Archiv obce Alberov
Značka archivního fondu:	AO Alberov
Časový rozsah:	1907-1945
Počet evidenčních jednotek:	5 (3 úřední knihy, 1 karton, 1 plán)
Počet inventárních jednotek:	8
Rozsah v bm:	0,22 (úřední knihy a rukopisy 0,10; kartony 0,11; mapy a plány 0,01)
Stav ke dni:	11. 6. 2012
Zpracovatel archivního fondu:	Mgr. Pavel Dohnal
Zpracovatel archivní pomůcky:	Mgr. Pavel Dohnal
Počet stran:	15
Počet exemplářů:	5
Schválil:	Mgr. Vladimír Mach, ředitel SOKA Sokolov
	11. 6. 2012 pod čj. SOAP/080-0145/2012-01-70.01

Nově vymezené a revidované evidenční jednotky při GI 2012–2013

Název archivní pomůcky: Archiv obce Alberov
Značka archivního fondu: AO Alberov
Časový rozsah fondu: 1907-1945
Počet inventárních jednotek: 8
Počet evidenčních jednotek: 5 (3 úřední knihy, 1 karton, 1 technický výkres (inv. č. 8))
Rozsah fondu v bm: 0,22 bm
Stav ke dni: 29. 11. 2012
Vypracoval: Pavel Dohnal